

**Modern Türklük
Araştırmaları Dergisi**

Cilt 14, Sayı 3 (Eylül 2017), ss. 7-23

DOI: 10.1501/MTAD.14.2017.3.24

Telif Hakkı©Ankara Üniversitesi

Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi

Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölümü

James Clarence Mangan'ın Seçilmiş Şiirlerinde Orta Doğu Coğrafyasına Ait İmgeler

Arda Arıkan

Akdeniz Üniversitesi (Antalya)

Nurten Birlik

Orta Doğu Teknik Üniversitesi (Ankara)

ÖZET

Bu çalışmada Türkiye'de basılan incelemelerde, kendisinin ve şiirlerinin genellikle duygusal ve sübjektif bir zeminde algılandığı gerçeğinden yola çıkarak, İrlanda'nın ulusal şairi James Clarence Mangan'ın seçilmiş şiirlerinde yer alan Orta Doğu ile ilgili unsurlar, bir sınıflaması yapılarak, yakın bir okumayla ve metin destekli bir şekilde irdelenecektir. Böylece onun Orta Doğu'yu şiir evreninde nasıl temsil ettiği objektif bir zeminde sunulacaktır. Önce, şairin ülkemizde fazlaca bilinmemesi nedeniyle, Mangan hakkında bir ön bilgi, çalışmamızın çerçevesinin izin verdiği ölçüde, sunulacaktır. Şairin seçilmiş şiirlerinde yer alan ve Orta Doğu coğrafyasına ait olan kişi adları, payeler/unvanlar, araçlar ve nesnelere, ilahi ve dini imgeler, sosyal gruplar (kültürler) ve yer/mekân başlıkları sınıflanarak örnekleriyle çözümlenecektir.

ANAHTAR SÖZCÜKLER

James Clarence Mangan, Mangan, İrlanda edebiyatı, Orta Doğu.

ABSTRACT

Starting with the awareness that Mangan is usually received on an emotional and subjective ground in Turkish context, this study aims to provide a close reading of the Middle Eastern elements in James Clarence Mangan's selected poems. Thus, the question of how he represented the Middle East will be explored on a neutral ground. Taking into consideration the fact that Mangan is not widely known in Turkey, the article aims to introduce him briefly as much as the argumentative frame allows. The Middle Eastern elements in his selected poems are categorized under the subheadings of names, titles, mediums and objects, divine and religious images, social groups (cultures) and place/location.

KEYWORDS

James Clarence Mangan, Mangan, Irish literature, the Middle East.

1. Giriş

İrlanda ulusal marşını yazdığı ve kendi dönemindeki İrlanda milliyetçilik akımının önemli isimlerinden biri olduğu için İrlanda'nın ulusal şairi olarak anılan, şair ve düzyazı yazarı James Clarence Mangan'ın (1803- 1849) Osmanlı Türkçesinden Almancaya çevrilmiş şiirleri İngilizceye çevirmiş ve diğer bazı şiirleri de çevirdiğini iddia ederek yayımlamıştır. Mangan, bu şiirlerinin aslında Osmanlı Türkçesinden ve Farsçadan Almancaya yapılan çevirilerden İngilizceye çevrilen metinler olduğunu iddia eder. Yani bu şiirler çevirinin çevirisidir. Mangan'ın bu çevirilerde orijinal metinlere ne denli bağlı kaldığı ya da bunların gerçekten çeviri mi olduğu da aslında halen sorguya açıktır. Üslup olarak Osmanlı şairlerinden esinlendiği görülen ve içerik olarak da Orta Doğu coğrafyasına ait birçok imgeyi kullanan Mangan'ın bu yüzden Türk okuyucular için ayrı bir anlam ifade ettiği söylenebilir. Osmanlı coğrafyası hakkında çevirdiği ve bazen de kendi yazdığı ama çevirdiğini iddia ettiği şiirleri, onun Orta Doğu hakkında yazdıkları arasında oldukça önemli bir yere sahiptir.

Şair, İrlanda dışına hiç çıkmamasına rağmen 19. yüzyılda daha da özelinde Avrupa tarihinde Romantik Dönem diye bilinen dönemde güçlenen anti-empyralist (onun durumunda Britanya karşıtı) eğilimlerden ve baskın Oryantalistlerin anlayışına karşı geliştirilen tepkilerden etkilenmiş ve bu öznel duruşunu da eserlerine yansıtmıştır. Düzyazılarından da anlaşılmaktadır ki Mangan, Britanya'nın İrlanda'yı alımlama şekliyle Doğu'yu alımlamasındaki benzerlikleri görmüştür. Fegan'a (2013) göre Mangan anti-empyralist bir tutum içindedir ve onun "Literae Orientales" başlığı altındaki yazıları aslında İngiliz koloncilğine bir başkaldırı niteliğindedir. Şairin Orta Doğu betimlemelerinde aslında İrlanda sorunsalıyla uğraştığı izlenimini verilmekte ve Mangan'ın şiirleri estetik boyutta bile tepkici siyasi görüşünün bütün belirtilerini barındırmaktadır. Şairin kendi coğrafyasından kaynaklanan şiir kişileriyle değil de Orta Doğulu şiir kişileriyle özdeşleşebilmesi, içinde politik bir karşı duruş barındırdığı için, büyük bir önem arz etmektedir.

Ülkemizde Mangan'ı ele alan dikkate değer bilimsel çalışmalar arasında Küçük

(2006), Tavukçu (2007), Karaca (2010) ve Özmen (1998) bulunmaktadır. Özmen'in (1998) ve Karaca'nın (2010) çalışması dışındaki diğer çalışmalarda, duygusal tonu yüksek bir şekilde, Mangan'ın bir Türkiye sevdalısı ve Türk hayranı olduğunun iddia edildiği görülmektedir. Öyle ki, Tavukçu (2007: 758), Mangan'ın "düşüncelerini dahi bir Türkün hayal gücü ile ifade ettiği" iddiasında bulunmakta ve hatta "Mangan'ın asıl başarısı Türk kültürünü özümsemesinde yatmaktadır" demektedir. Bu tarz yayınlar değil bu coğrafyada bulunmak, büyük olasılıkla hayatında tek bir Türk dahi görmemiş İrlandalı bir şairin Osmanlı hakkındaki şiirlerini gerçekçi olmayan bir zeminde değerlendirmişler ve Mangan'ın şiirlerine şiirlerdeki ayrıntularla desteklenemeyecek anlamlar yüklemişlerdir. Alanyazındaki bir boşluğu dolduran bu çalışmaların amaçlarının önemli ve bir kısım içeriğinin yararlı olduğunu kabul etmekle birlikte bu makalelerde Mangan'ın pek de gerçeklere uyulmayarak duygusal bir şekilde temsil edildiğini düşünüyoruz. Bu grup eserler dışında amacı Mangan hakkında bilgi üretmek olmayan ancak şairin adının geçtiği birkaç bilimsel çalışma da bulunmaktadır. Bu tarz makalelerden en önemlisi Mangan'ın psikiyatrik açıdan değerlendirildiğinde muhtemelen bipolar bozukluk geçirdiğini başka yazarlara dayandırarak aktaran Soygür'ün (1999) makalesidir. Bunların dışında şairin yine ilk gruptaki eserler gibi Türk sevdalısı olarak ele alındığı birkaç gazete haberi ya da blog yazısı dışında ciddi bir şekilde ele alınmadığı görülmektedir.

Mangan Orta Doğu'ya dair betimlemelerinde bu coğrafyanın öznelliğini ve otonomisini tanımaktan öteye gider. Hatta bazı şiirlerinde İngiliz kimliğini ötekileştirip onu değersizleştirir ki bu da aslında Batı'da hüküm süren baskın yargılayıcı bakışın tersine çevrilmesi yani aynen İngiltere'nin yargılayıcı bakışında olduğu gibi, Orta Doğu'nun yargılayıcı bakışıyla Batının yargılanması demektir. Bu baskın bakışın terine çevrilmesiyle beraber, şiirlerinde kullandığı ikili zıtlıklar da tersten işler. Örneğin, geleneksel Batı yazınında iyi olan ve Batı ile özdeşleşen değerler bu sefer Doğu'ya atfedilir. Bu bağlamda, kimi zaman İngiliz kimliği "Khafir" olarak nitelenir kimi zaman da düpedüz kötü olarak betimlenir. Onun şiirlerinde ve düzyazılarında Osmanlı-Türk ve Fars edebiyatından eserleri tercüme etme girişimi, aynı zamanda Batı'nın dikte ettiği baskın estetik değerlere de bir karşı duruşu temsil eder ve farklı bir çözüm bulabilme kaygısını yansıtır. Şiirlerinde zaman ve uzamın aslında şahsen hiç gitmediği ve görmediği Orta Doğu'dan, hatta Batı'nın ötekileştirdiği Osmanlı'dan ve İran'dan alınması, bu bölgede üretilen edebiyatın kaynak olarak değerlendirilmesi, Batı epistemolojik ve estetik kategorilerinin kendisi için oluşturduğu açmazı aşma arayışı olarak da algılanabilir. Aidiyet duygusu hissetmediği bir söylemden kaçıp başka bir söylemde kendini konumlandırma girişimi olarak da görülebilecek bu tutum Mangan'ın İrlandalı bir Katolik olarak kendisine atfedilen kimlik gösterenleriyle de sorunlu olduğunu gösterir aslında. Yine bu tutum, hiçbir zaman merkezdeki gösterenlerle özdeşleşemeyeceği bir söylemden

kendisine tanınırlık veren başka bir söyleme kayış olarak da alınabilir.

Dönemin toplumsal ve siyasi açmazlarından kaçan Mangan'ın, bu açmazlardan olası bir çıkış yolunu hemen bütününde Osmanlı devletinin hüküm sürdüğü Orta Doğu coğrafyasında araması Mangan'ın şiiri üzerinden Osmanlı şiir ve düşünce geleneğinin Avrupa ve Amerika Birleşik Devletleri'ne uzanmasına ve bu geleneğin o coğrafyalarda çok daha iyi tanınmasına yol açmıştır. Mangan'ın Orta Doğu ile ilgili şiirlerinin bazılarının başlıklarının paylaşılmasının, yukarıda sunduğumuz tartışmanın somut bir şekilde örneklendirilmesi açısından, okuyucuya yararlı olacağını düşünüyoruz:¹ "Şehzade Beyazıt'ın Yedigârı," "Lâmî'nin Saçmalığına Dâir Sunduğu Özür," "Bâkî'ye," "Türkçe'de Hepsi Bir," "Gazel (Tanrı'ya Şükranlarımı Sunarım)," "Kendine Can Bul Cenkinzun Diyen İngiliz Kâfir'e," "Derviş ve Vezir," "En Zengin Halife" ve "Gazel (Var Olan Her Şey Sonsuzdur)."³ Bu örneklerde de görülebileceği Mangan, şiir başlıklarında dahi, Orta Doğu'ya ait imge ve sözcükleri kullanmaktadır. Karaca (2010), coğrafyamızla bu denli yakın bir şekilde ilgilenen Mangan'ın adının Batılı bir şiir antolojisinde "Türk şair olarak" geçtiğini belirtir (s. 348). O'Donoghue da Mangan'ın okumuş olduğu Orta Doğu kaynaklı metinler arasında, hem *Bin Bir Gece Masalları* hem de Kuran bulunmaktaydı (s. 89) der ve ekler: "Arapça ve Farsça isim ve göndermelerle dolu olan" şiirlerinden 'Barmakiler'in Zamanı, "Karaman Sürgünü, "Üç Kalenderi'nin Feryadı ve Uyarısı,"⁴ binlerce İrlandalı'nın hayranlığını kazanmıştı" (1897: 89, 90).

Hâl buyken, Batı'da Osmanlı dönemi edebiyatının ve düşünce geleneğinin tanınmasında bu denli emeği olan Mangan'a Türk bilim insanlarının ilgisizliği ve onun üzerine yapılan çalışmaların yüzeyselliği İrlandalıların dahi tepkisini çekmiştir. Bunun en güzel örneği, Hird'ün (1969; aktaran Özmen 1998), *Irish Independent*'da yayımlanan makalesine verdiği şu başlıktır: "Türkiye'de Mangan'ın Heykeli Neden Dikilmiyor?" Ülkemizin sahip olduğu şiir geleneğine olan yakın ilgisi kendi ulusundan insanlar tarafından dahi tanınan ve eserleri Edgar Allen Poe, Goethe,

¹ Mangan'ın şiirine yapılan göndermeler, metinde aksi belirtilmedikçe, editörlüğünü Jacques Chuto ve diğerlerinin (1996) yaptığı *The Collected Works of James Clarence Mangan: Poems*'den alınmıştır ve dize numaraları parantez içinde verilmiştir. Çalışmada paylaşılan bütün şiirler bu makalenin yazarlarınca çevrilmiştir ve bu çeviriler ancak yazarların adlarının verildiği uygun atıflama ile kullanılmalıdır.

² Mangan şiirlerinde hem "God" ve hem de "Allah" sözcüklerini kullanmıştır. Bu yüzden bu çalışmada ilk sözcük (God) "Tanrı" olacak çevrilecektir.

³ Sırasıyla: "Relic of Prince Bayazed," "Lamii's Apology for his Nonsense," "To Bakki," "It is All One in the Turkish," "Ghazel (I give God Thanks)," "To the Ingleeze Khafir, calling himself Djaun Bool Djenkinzun," "The Dervish and Vezeer," "The Richest Caliph" ve "Ghazel (All that hath existence is eternal)."

⁴ Sırasıyla: "The Time of the Barmecides," "The Karamanian Exile," "The Wail and Warning of the Three Khalendeers"

James Joyce gibi dünyaca ünlü yazar ve şairlerle anılan böylesi bir yazarın ülkemizde bu denli az çalışılmış olması gerçekten de üzücüdür⁵.

Bu çalışmanın amacı iki boyutludur: Önce şairin ülkemizde fazlaca bilinmediği gerçeğinden yola çıkılarak, Mangan hakkında bir ön bilgi, ayrıntıya girilmeden ve çalışmamızın çerçevesi temelinde, sunulacaktır. Özmen (1998) ve Karaca (2010) dışında kalan yazarların duygusal ve öznel (sübjektif) bir bağlamda yaptıkları değerlendirmelere, tamamen metin temelli ayrıntılarla bir cevap vermek amacıyla, şiirlerin yakın okuması yapılarak, Mangan'ın seçilmiş şiirlerinde yer alan Orta Doğu ile ilgili unsurların bir sınıflandırması yapılarak coğrafyamızla ilgili önemli unsurlar ilgili şiirlerden örneklerle irdelenecektir. Makalede Mangan'ın şiirlerinden sadece çalışmanın kapsamı içinde kalanlara odaklanılıp örnek teşkil eden imge ve unsurların seçilmiş şiirlerde ne şekilde verildiği okuyucuyla paylaşılacaktır. Mangan'ın şiirlerinin tümünü makalenin temel savı bağlamında çözümlenmek mümkün değilse bile paylaştığımız örneklerin Mangan'ın Osmanlı coğrafyasını betimlediği şiirsel çerçeve hakkında bilim insanlarımıza temel bir bilgi vereceğini düşünüyoruz.

2. Mangan ve Orta Doğu

Mangan'ın şiirlerinin sınıflandırılmasında karşılaşılan en büyük zorluk şiirlerinin hangilerinin çeviri, hangilerinin çeviri yaftası altında yayımlanmış özgün eserler olduğunun henüz tam olarak aydınlığa kavuşturulmamış olmasından kaynaklanmaktadır. Buna ek olarak, çeviri şiirlerin dayandırıldığı orijinal kaynaklar konusunda da tasnif sorunu yaşanmaktadır. Örneğin, Özmen (1998) Mangan'ın çeviri şiirlerinin kaynaklarını belirtirken O'Donoghue'yu dikkate alır ve Mangan'ın çevirdiği toplam 48 şiirden 4 şiirin Türk, 25'inin Osmanlı ve geri kalan 19 şiirin 6'sının Fars ve 2'sinin de Arap şiiri olduğunu belirtir. Geri kalan 11 şiirin de "Necati, Ahmedî, Ahi gibi şair" isimler içerdiğini yazarken bu isimlerin kimleri işaret ettiği bilinmediğinden sınıflamayı bu noktada bırakır.⁶Bununla birlikte bu döküm Mangan'ın şiirlerinin orijinal kaynaklarla eşleştirilmesinin de, şiirlerin içerik olarak hangi kültür ya da etnik grupları işaret ettiğinin anlaşılmasının da zor bir süreç olduğunu göstermektedir. Buna karşın, Mangan'ın şiirlerinde Osmanlı-Türk dünyasına sıklıkla göndermelerde bulunduğu açıkça görülmektedir.

Mangan Orta Doğu coğrafyasında hiç bulunmamıştır. Hayatı boyunca İrlanda toprakları dışına çıkmamış biri olan Mangan, O'Donoghue'ya (1897: 139) göre,

---

⁵ Mangan'ın Amerikan edebiyatına olan etkileri özellikle Edgar Allan Poe bağlamında ele alınmış ve hatta Poe'nun Mangan'dan kopya etmeye varacak derecede etkilendiği de gündeme getirilmiştir. Bu konuda daha ayrıntılı bilgi için bkz. Guiney (1897).

⁶ Burada başlığında "Ahi" sözcüğü geçen şiirin de "Ahi" sözcüğünün "Ahilik" ile olan ilgisinden dolayı Türk şiiri sınıfına girmesi gerektiğini düşündüğümüzü paylaşmak isteriz.

“Trinity College’ın Kütüphanesinde bir süre yardımcı katalogcu olarak çalıştı ve bu yer onun sıklıkla çalıştığı bir yerdi”.⁷ Bu bilgiye dayanarak Mangan’ın Osmanlı coğrafyası hakkındaki bilgisinin büyük ihtimalle işte bu kütüphanedeki okumalarından kaynaklandığını söyleyebiliriz. Mangan’ın şiirlerini içerdiği Orta Doğu hakkındaki bilgiler açısından değerlendirdiğimizde Orta Doğu coğrafyasına ait unsurların çeşitliliğinin ve özellikle de Orta Doğu’ya ait imgelerin kullanım sıklığının şaşırtıcı derece yoğun olduğunu görürüz. Bununla beraber, Orta Doğu’ya ait unsurların tarihsel gerçeklerle uyumunun da yüksek derecede olduğu görülmektedir. Mangan’ın şiirlerinin dönemin İngiliz ve İrlanda şiirleri ya da kurgu metinleriyle karşılaştırıldığında diğerlerinde bulunamayan bir özgünlüğe sahip olduğu da görülmektedir. İrlanda ve İngiliz edebiyatları birlikte değerlendirildiğinde bile başlıklarında ve içeriklerinde Orta Doğu’ya ait sözcükleri bu denli fazla sayıda kullanan bir başka şair ya da yazara rastlamak imkânsızdır diyebiliriz.

3. Mangan’ın Şiirlerinde Orta Doğu’ya Ait Unsurlar

Özel yaşamında içine kapanık ve toplum içinde pek de görünmeyen biri olan Mangan’ın düşünsel dünyasını yansıtan şiirlerinde binlerce kilometre uzaklıktaki coğrafyalarda gezinmesi hem ilginç hem de etnografik olarak özellikle Batıda Orta Doğu’nun nasıl alımlandığını göstermesi açısından değerlidir. Mangan’ın uzamını Osmanlı topraklarına konumlandığı şiirlerinin temaları listelendiğinde *carpe diem*, sonsuzluk, ölüm, aşk, melankoli, yaşamın ironisi, saf güzellik, ölümden sonraki yaşam, yaşamın beyhudeliği ve dervişlik temalarının ön plana çıktığını görürüz. Mangan’ın seçilmiş şiirlerinde yer alan ve Orta Doğu coğrafyasına ait olan unsurlar altı başlık altında toplanabilir ki bunlar kişi adları, payeler/unvanlar, araçlar ve nesnelere, ilahi ve dini imgeler, sosyal gruplar (kültürler) ve yer/mekân adlarıdır. Okuyucuya yalnızca çalışmanın kapsamı dâhilinde genel bir bilgi vermek amacıyla olduğumuzdan bu başlıklar altında kısa açıklamalar verip şiirlerden de ilgili kısımları sunacağız.

Mangan şiirlerinde Orta Doğu’ya özgü özel adları genellikle bu sözcükleri İngiliz dilinin yazım ya da söyleniş kurallarına uygun bir şekilde çevirmeden, orijinal halleriyle kullanır. Burada dikkat edilmesi gereken husus Mangan’ın İngilizce olmayan sözcükleri kullanırken izlediği bu yolun olası amaç ya da amaçlarıdır. Şairin temel olarak İngilizce söyleniş kurallarıyla kaleme aldığı bu İngilizce olmayan sözcüklerin bir kısmını şiirin ses özelliklerine katkıda bulunmak ve özellikle de bir ahenk oluşturmak için kullandığı söylenebilir. Öte yandan şiirlerin diğer bir kısmında da, sihirli ya da gizemli bir anlam ve duygu ortamı yaratmak amacıyla kasıtlı olarak

⁷ Burada kullanılan “çalışmak” eylemi “study” olup ders çalışmak ya da akademik çalışma yapmak anlamında kullanılmaktadır.

bu tarz sözcüklerin kullanıldığından bahsedilebilir. Amaç ne olursa olsun Mangan'ın kullandığı Orta Doğu kaynaklı unsurlar ve onları ifade ederken kullandığı sözcükler aşağıda sunulmuştur.

3.1. Kişi Adları

Mangan'ın şiirlerinde Ukhbar, Murat, Emrah, Osman, Perizad, Beyazıt, Mesihî, Zerbaye, Sadi, Necatî, Hüdayî, Zehir, Servi, Ali Şah, Fatma, Zahide (Zayde), Kalyoncu (Galianjee) gibi isimler geçmektedir. Tarihe mâl olmuş kişiler dışında şiirlerdeki isimler aslında kim oldukları bilinmeyen kişilerdir. Bu isimlerinin bir kısmının hayali isimler olabileceği Özmen (1998) tarafından da daha önce belirtilmiştir. Örneğin, "Servî'nin Yâdigârı" (Relic of Servi) başlıklı şiirde adı geçen Servî'nin kim olduğu bilinmemekle birlikte Servi şiirde şöyle anılmaktadır:

Ümidin açacak gülleri çoktan ölmüş,
Ve sevdiklerimin hepsi de mezarda toz,
Ve Servî'ye haz ya da acı veren her şey,
Şiirleri⁸ de üzüntüleri de yanına kâr. (5-8)

Orta Doğu'da bir kişi ismi olarak kullanılmamakla birlikte Mangan'ın kullandığı isimlerden biri de Zehir'dir (Zahir ya da türevi bir isim olarak da kullanılmak istenmiş olabilir). "Deyişler ve Meseller" (Sayings and Proverbs) başlıklı şiirin birinci kısmını oluşturan Kemaleddin Khogendî'nin Deyişi (Saying of Kemaleddin Khogendi) kısmı şöyle başlamaktadır: "Ârif ve bilinmeyenin sözleri, dedi Zehir, bahçedeki goncalardır" (1-2). Yine 1837 tarihli başka bir kısa şiiri olan "Meryem'e Saçı Üzerine" başlıklı şiirinde Mangan Osmanlı topraklarına gönderme yapar ve şiiri Selman adlı bir Türk şairden tercüme ettiğini iddia eder. Bu kısa şiirde Mangan'ın bu topraklardaki kadınları nasıl alımladığını ve betimlediğini görmüş oluruz. Bu kadınlar olumlu bir bağlamda verilirler ve saf güzelliği ya da değişik anlamlardaki saf özellikleri temsil ederler. Bu alımlama ve betimlemede dikkat çeken husus Mangan'ın çağdaşı diğer şairlerden doğulu kadınları betimleme çabalarında büyük bir farklılık gösterdiğiidir. Diğer şairlerde Doğulu kadınlar genelde sınırsız hazzı ya da egzotik tehlikeleri temsil ederken Mangan bu kadınları değişik özellikleri ile yüceltir ya da en azından kendisi ile bu kadınlar arasında bir hiyerarşi kurmadan onları özgür birer birey olarak ele alır. Bu tarz betimlemelerde kadınlar bedeninin alanından ruhun alanına taşınır ki bu da onun Doğu'yu Batılı ön yargılar ışığında alımlayıp betimlemediğinin en güzel örneklerinden biridir. Mangan'ın şiirlerindeki kadınların özgünlükleri, şiirdeki

⁸ Burada "şiir" olarak çevirdiğimiz sözcük aynı zamanda "şarkı" olarak da çevrilebilir çünkü sözcük kaynak şiirde "songs" olarak geçmektedir.

Meryem adlı kadının Coleridge'in Doğu hakkındaki şiirlerinde verilen kadınlarla karşılaştırıldığında çarpıcı bir biçimde görülmektedir. Örneğin, Coleridge, "Kubilay Han" (Khubla Khan) başlıklı şiirinde Habeş bir kadını betimlerken bu Habeş kadını egzotik bir uzamsal zamana konumlandırır ancak bu kadının temsil ettiği şeyler daha çok bedensel hazlarla ilişkilendirilir ki bu kadının yüceltildiğini ya da platonik çağrışımlarla temsil edildiğini iddia etmek oldukça zordur.

Yine Mangan'ın bir diğer kadın karakteri olan Leyla'ya seslendiğini farz ettiğimiz "Güllerin Zamanı" (The Time of the Roses) başlıklı şiirinde *carpe diem* temasının Doğu bağlamında ele alınışı görülmekte ve "âni yaşamak" teması ön plana çıkmaktadır. Şiirde, şiir kişisi Leyla'ya "Gel ve mutlu ol!" (12) diye seslenirken, "Biliyor musun, var mı yok mu senin için/ Gelecekte seneler?" (13-14) diye sorar. Bu yüzden Leyla'ya "Güleç ve mutlu olabilir misin onlar gibi?/ Ah, hazzın önerdiği her tavsiyeyi izle!" (30-31) denilerek doğada gördüğü çiçekler gibi gülümsemesi ve mutlu olması öğütlenir.

Mangan'ın Rahikî'den çevirdiğini iddia ettiği "Mihri'ye" başlıklı şiirde de Orta Doğulu kadının yine yüceltildiğini görürüz. Saçları geceden bile kara olan kadına "Yıldız ışığım, ay ışığım, gece karanlığım, öğle ışığım" (1-2) diye hitap edilir ve "Açma, açma!" diye seslenilerek ondan peçesini açmaması istenir çünkü eğer o peçe açılırsa, kadının "ışıldayan yanağı karşısında gül utanacak" (14-15) ve "ak bağı" (20) karşısında da "Parlayan güneş karanlık kalacak"tır (21). Bu şiirde de kadın yüceltilir ancak bu süreç herhangi bir felsefi çerçeve içinde verilmez. Şiirde elbette ki abartılı karşılaştırmalar vardır ancak bu kadın ne Petrarcha'nın Laura'sına ne de Dante'nin Beatrice'sine benzer ne de şair tarafından ona başkaca bir Neo-Platonik özellik verilir.

3.2. Payeler/Unvanlar

Mangan'ın şiirlerinde sipahi, şah, Sultan, Osmanlı tahtı, beyler, divan, halife ve Ahi gibi unvanlar ya da payeler geçmektedir. Sultan, Hanım Sultan (Sultana), Osmanlı tahtı gibi paye ve unvanları içeren "Bir Gazel" (A Ghazel) başlıklı şiirin ilk iki kıtası şöyledir:

Yeryüzünde Sultan yalnızdır diye şaşırma sen!
Gökyüzünü aydınlatan güneş de yalnız;
Pıtır damış ve açılmış bir orman dolusu çiçek de var ama,
Hanım sultan bahçesindeki gül de yalnız:
Allah'a hamd olsun!

İnsanoğlu içinde yalnız olmayan ne var ki?
Ruhunun gözlerini Osmanlı tahtına kaldır da gör,
Kâbe'ye dön ve onun muhteşem Taşına bir bak;

Gül gibi, Sultan gibi, onlar da yalnızdır:
Allah'a hamd olsun! (12-21)

Mangan'ın şiirlerinde Süleyman imgesi önemlidir. "Güllerin Zamanı" (The Time of the Roses) başlıklı şiirinde adı geçen Süleyman'ın hem Hazreti Süleyman hem de Sultan Süleyman olabileceğine dair detaylar vardır şiirin bağlamı içinde. Buradaki Süleyman'ı Sultan Süleyman olarak almak şiirin içindeki akışı daha da tutarlı kılmaktadır. Bu şiirde Sultan Süleyman tüm kargaşaya, savaşlara ve hatta doğa olaylarına bile hükmedebilen bir kahraman olarak betimlenmektedir.

Fırtına ve gök gürültüsü ve savaş her yandaydı
Ayaklanma ve karmaşa korkusuzca zafer kazandı
Süleyman kalktı ve gök gürlemeleri susturuldu
Karşı çıkanlar serilip yattı, karmaşa kırıldı.
Bir kez daha barış bütün ihtişamıyla nizamda
Bir kez daha mutlu gökler parlar vadilerimizde
Ve tatlı tatlı yenilenen o şair yazar
Öykülerini övmek için güllerin zamanının. (73-80)

Bu şiirde Süleyman'ın Hazreti Süleyman olabileceği olasılığı Mangan'ın diğer şiirlerindeki Hazreti Süleyman imgesiyle karşılaştırılınca zayıf kalmaktadır. Gerçekten de Batrın dinsel ve folklorik olarak kudret, adalet ve güven duyguları atfederek yücelttiği Hazreti Süleyman'a Mangan'ın gayet olumsuz bir biçimde kaybolmuşluk, yitip gitmişlik anlamları yüklediği şu şiirinde açıkça görülmektedir:

Süleyman! Tahtın nerede? Rüzgârla birlikte gitti.
Babil! Kudretin nerede? Rüzgârla birlikte gitti. (9-10, O'Donoghue 1897: 132)

"Şehzade Beyazıt'ın Yadiğârı" (Relic of Prince Bayazeed, 1838) başlıklı şiirde de ana tema ölümdür ancak bu korkutucu bir son değil, sevinçle karşılanan bir sondur. Şiir kişisi, başlıkta da belirtildiği gibi, Şehzade Beyazıt'tır. Şiirdeki benzetme ve imgeler Doğu kültüründen alınmıştır. Şehzade Beyazıt ölümün eşliğindedir, dolayısıyla şiir kişisi uzamsal zamanda eşikteki bir şiir kişisi olarak konumlanır. Bağrındaki damarlarında "son soğuk kan" (1) akmaktadır ve "Kalbimin üzerinde yeşeren güir ot tabakasını hissediyorum" (3-4) der. Artık kervan, "Hiçlik ülkesine doğru yola çıkıyor" ve "Onun çanı şimdiden ayrılığı muştular" (6). Ruhuna "Zavallı Kuş" (7) diye seslenerek yine de mutlu olması çağrısında bulunur çünkü bu "Zavallı kuş" nihayet evine kavuşacaktır. Diğer şiirlerde olduğu gibi bu şiirde de, bütün tek tanrılı dinlerde

olan öteki dünya fikri vardır ancak bu fikirden ziyade şiirin odak noktası Şehzade Beyazıt'ın konumladığı yaşamla ölüm arasındaki uzamsal zaman ve onun ölüm fikrini nasıl karşıladığıdır çünkü Şehzade Beyazıt kendi ölümüne tanık olmaktadır:

Kafesin hızlıca çatırıyor, çubuklar birazdan parçalanacak.
Elveda günah ve suçun isyanıyla depreşen bu sıkıntılı dünya!
Bundan böyle Şahî, Tanrı'nın huzur dolu evinde dinlenecektir. (10-13)

3.3. Araçlar ve Nesnelere

Kervan, kervansaray, şal, bülbül, ceylan, sürme, misk kokusu, limon, hurma, nar, şeftali, Karaman kılıcı gibi araç ve nesnelere şiirlerde sıklıkla İngilizce değil, özgün yazımlarıyla ya da özgün söylenişlerine yakın bir şekilde sesletilerek yer almaktadır. Kervan ve kervansaray sözcüklerinin Mangan tarafından sıklıkla kullanıldığı görülmektedir. Örneğin, "Deyişler ve Meseller" (Sayings and Proverbs) başlıklı şiirin üçüncü kısmını oluşturan "Necati'nin Deyişi" (Saying of Nedschati) başlıklı şiir şöyledir:

Dünya uçsuz bucaksız bir kervansaray,
Kimsenin konaklayamadığı,
Ama her misafirin duvarına bu sözü kazıdığı,
Ey, Ulu Rabbim!(1-4)

Bu kısa şiirde Mangan bu dünyayı uçsuz bucaksız bir kervansaraya benzetir. Bu kısacık şiirde dikkatimizi çeken husus Mangan'ın Osmanlı topraklarına hiç ayak basmamış olsa da bu topraklarda yaşanan kültür hakkında epeyce okumuş ve bilgi edinmiş olduğudur. Bunu bu kültüre ait unsurları doğru çağrışımları ile kullanmasından (birkaç ufak yanlış anlama hariç) anlamaktayız. Türk kültüründe de şiirlerde de "kervansaray" gelip geçiciliği, köksüzlüğü, oradan oraya savrulmayı işaret eder. Mangan da bu sözcüğü bu çağrışımları ile doğru bir şekilde kullanarak bu "uçsuz bucaksız kervan saray"dan herkesin gelip geçtiğini ancak kimsenin bu yapıda kalıcı olamadığını vurgular. Ancak şiirde betimlendiği üzere konuklar, bu gelip geçiciliği durdurmak istercesine, duvara, ebediyetin sembolü olan yaratının adını yazma gereğini duyarlar. Bütün konukların duvara "Ey, Ulu Rabbim!" (O, Mighty Lord!) ifadesini yazdığı belirtilir. Geçicilik/ebediyet, bu dünya/diğer dünya, fanilik/ölümsüzlük, mekân/mekân ötesi, insan/yaradan gibi ikili zıtlıkları ustaca kullanan ve bunları kısacık bir şiire sığdırabilen Mangan bu uçsuz bucaksız kervansarayı geçiciliğin ve ebediyetin tam ortasına, her ikisini de kapsayan bir yerde

olacak biçimde, eşik bir zamana konumlandırır.

Mangan'ın Osmanlı coğrafyası hakkındaki şiirlerinin neredeyse hepsinde geçen başka bir özellik daha vardır ki bu da zamanın uzam bağlamında verilmesidir. Burada zaman, mekân bağlamında ele alınmaz çünkü şiirdeki zaman tanımsız olup şiir kişinin gerçekliğinin tam da kapsamadığı bir yerdedir. Zamanın ve uzamın iç içe olması, bu kısacık şiirde bile, başarıyla verilmiştir ve şiirin metafizik derinliğini artırmaya hizmet eder. Aynı şekilde, "Yusuf Şeyhin Yadigârı" (Relic of Yusuf Scheiki) başlıklı şiirinde de Mangan, "insan hayatı" yerine Doğu kültüründen aldığı, "büyük kervan" benzetmesini kullanır. Şiirde kervan oradan oraya seyahat eden, bir hedefi varmış izlenimi veren ama aslında köksüzlüğü temsil eden bir benzetmeden ibarettir. Bu kervan dünyanın sisli vadisinde yol almaktayken kervanın çınlayan zilleri de yolculuk boyunca yarım yamalak da olsa duyulur. Burada kervanı, insan hayatı yerine geçen bir benzetme olarak aldığımız için, yarım yamalak duyulan zilleri de insanoğlunun ölümden sonra arkada bıraktığı somut bir şey olarak değil sadece duyduğumuzdan bile emin olamadığımız muğlak yankılar olarak alabiliriz. Mesafe sözcüğü uzamın ve zamanın iç içe olma durumunu ve aynı zamanda da sonsuzluğu çağrıştırır bu şiirin bağlamında. Bu benzetme, kervanın arkada bıraktığı yankıların hayatın kapsadığı uzamsal zamanın içindeki küçüklüğüne işaret eder. Bu şiirde, ne bir aşkınlık fikri ne de başka bir mistik çağrışma tanık oluruz. İnsanoğlu gelir ve geçer bu dünyadan ve Allah'ın irade ve varlığının sırrına eremeden yarım yamalak duyulan yankılar bırakarak gider.

"Kahve İçenler İçin Şarkı" (Song for Coffee-Drinkers) başlıklı şiirinde Mangan Doğu'nun ahlaki dokusuna yerleştirdiği şiir kişisine, şakacı bir bağlamda kahvenin şarap ve rakıya olan üstünlüğünü şiirsel bir ifadeyle anlatır. 19. yüzyılda Osmanlı'nın ya da Orta Doğu'nun Batı'da bilinen kültürel belirteçlerinden birinin ve belki de en ünlüsünün kahve olduğunu düşünürsek bu konuda uzunca bir şiir yazılmış olmasını yadırgamayız. Bu şiirde dikkatimizi çeken bir ayrıntı vardır ki bu da ikinci kıtada geçen ve şarabın neden olduğu baş ağrısının o zamana değin işlenen günahların ateş şeklinde hâsıl olması olarak yorumlanmasıdır. Bu rahatsızlıktan kurtulabilmek için kendisine bir "hekim"⁹ tarafından verilen kahve içilmektedir ki coğrafyamızda tarihsel süreç içerisinde böylesi bir uygulamanın yer alıp almadığı ayrı bir araştırmanın konusudur.

3.4. İlahî ve Dinî İmgeler

Mangan'ın şiirlerinde bolca, Müslüman, La ilahe illallah, Kabe, Muharrem, Ya hu!, Kuran, sekiz işaret, dört gardiyan, Lokman, Sırat Köprüsü ve Allah Akbar!, gibi

⁹ Mangan burada "hekim" ve "hakim" sözcüğünü kullanmaktadır ki biz bunun bağlamına bakarak "hekim" sözcüğüne işaret ettiğini düşünüyoruz.

İslamiyet kaynaklı imgeler yer almaktadır. Bunlardan dört gardiyanın, Hz. Muhammet'ten sonra gelen Ömer, Ali, Osman ve Ebubekir oldukları şiirin bulunduğu dipnotta verilmektedir. Bunun dışında "Muharrem'in Haykıran Şarkısı" (The Howling Song of Al Mohara) başlıklı şiiri "Allah, Allah hu!" nidalarıyla şu şekilde son bulmaktadır:

Ah, elleri kanlı olan daima görür
Ama onu pişman eden o görüntüler
Şimdi bana olduğu gibi, ağlatır böylece,
Bütün bir gece boyunca, dizlerimin üstünde,
Daima:
Allah, Allah hu! (85-90)

Yine "Ne Dünyaya Güven Ne de Zamana" başlıklı şiirinde Mangan "Ya Hu!" nidasını tekrar tekrar kullanmaktadır:

Dünyaya güvenme, ne de zamana; onlar yalancı arkadaşlardır.
(Ya Hu!)
Servet kanatlanır ve kadın da kendi yoluna gider.
(Ya Hu!)
Eski kapılı o harap eve
(Ya Hu!)
Giren herkes misafirdir ve ben de kalamam ki orada.
(Ya Hu!) (1-8)

Burada Mangan'ın tasavvufta bulunan ve her şeyin beyhude olduğuna, Allah'tan bir talepte bulunmadan yalnızca onun mutlaklığına göndermede bulunmak için sesletilen "hu" seslenişini sıkça kullandığını görürüz. Bu ifadenin çeşitli kaynaklarda aslında Allah'ın dışında her şeyin yok hükmünde olduğu anlamında kullanıldığı bilinmektedir. Bu anlamıyla "Ya Hu!" seslenişinin bu şiirin içeriğinde görülen beyhudelik temasıyla tamamen örtüştüğü görülmektedir. Payeler/Unvanlar başlığı altında verdiğimiz ve yine bu şiirde geçen "Kâbe'ye dön ve onun muhteşem taşına bir bak" dizesini de burada hatırlatmakta fayda görüyoruz çünkü Mangan'ın büyük bir coşkunluk ve yüceltme ile andığı muhteşem taşın "Hacer-ül-Esved" olduğunu düşünüyoruz. Bu kullanım, Mangan'ın Orta Doğu coğrafyasına ait bilgilerinin azımsanmayacak derecede doğru olduğunu göstermesi açısından önemlidir.

3.5. Sosyal Gruplar (Kültürler)

Mangan'ın Orta Doğu coğrafyasında yaşayan kültürel ya da dini topluluklardan bahsettiği görülmektedir. Şiirlerde adı geçen topluluklar arasında Türk, Mısırlı, Kızılbaş, Bermekiler, Kürtler ve Bedeviler de yer almaktadır. Benzetmelerde bulunmak amacıyla kullanılan insan grupları arasında Tatarlar da yer almaktadır. "Deyişler ve Meseller" (Sayings and Proverbs) başlıklı şiirin ikinci kısmını oluşturan "Djelim'in Deyişi, Şinası'nın Erdemin Kitabı'ndan" (Saying of Djelim, From the Book of Virtue of Schinasi) başlıklı şiirde Tatarlar, bir benzetme bağlamında, şu şekilde geçmektedir:

Düşüncelerin Tatarlardır, serserilerdir: kılıçtan geçiremediğini hapsedeceksin.
Milyonlarca yağmur damlasının yalnızca biri, şansına, mücevhere döner. (25-28)

Yine "Hakikatin Şehri" (The City of Truth) başlıklı şiirde cennet betimlemesini verirken aynı zamanda Orta Doğu halklarının bir dökümünü verir gibi yazar Mangan:

Bütün yaşamları barış, ve her geldiklerinde bir araya,
Hepsi de kardeş kardeş buluşurlardı.
Burada ne ast ne üst rütbelere vardı:
Suriyeli, Türk, Mısırlı, Yunan ve Galli,
Esmeri de beyaz tenlisi de, Arabı, Farsı, Frankı,
İşte burada ortak bir birlikte bağlanırlardı. (39-44)

Bu dizelerde Mangan'ın kendi coğrafyasına dolaylı bir eleştiri hissediyoruz. Orta Doğu'da gördüğü çok-kültürlülük ve bu kültürlerin aralarında hiyerarşi olmadan barış içinde ve bir arada yaşıyor olmaları, More'un (1899) 1516 yılında yayımladığı *Ütopya*'sında Batılı olmayan toplumlardaki ideal yaşam biçimlerine göndermelerde bulunarak kendi toplumunu eleştirmesini akla getirir. Yine aynı eleştiri, Swift'in (1958) 1726 yılında kaleme aldığı *Gulliver'in Seyahatleri* başlıklı romanında, Batı toplumlarının Batılı olmayan toplumlar üzerinden hicvedilmesinde de görülmektedir.

Şiirlerinde Arap, Mısırlı, Kürt, Bedevi gibi kültürlerden de bahseden Mangan güncel yaşamı ve düz yazılarında "Türk" sözcüğünü zengin çağrışımlarla kullanmıştır. Mangan'ın, uyuşturucu özelliği de olan Katranlı suyun tarifini verirken şöyle dediği kayıtlara geçirilmiştir: "Katranlı su gücünü bilir. Kıskaç bir ilaçtır. Ölçülerin imparatorudur ve Türk gibidir; tahtının yakınlarında hiçbir kardeşini barındırmaz" (O'Donoghue 1897: 93). Buradan Mangan'ın Türk sultanlarına, örneğin

kardeş katli bağlamında olduğu gibi, eleştirel bir şekilde de yaklaştığı çıkarımında bulunmanız doğru değildir. Örneğin, Sultan II. Murat'a ithaf ettiği şiirinde bütün dünyanın Sultan Murat'ı takip ederek titrediğinden dem vurarak şöyle yazar Mangan (O'Donoghue 1897: 95):

Dünya görür sende
Kendi kaderini!
Sen kutup misali dururken-o benzer
İğneye çünkü; sana döner ve titrer! (1-4)

3.6. Yer/Mekân Adları

Han, Karaman, Erzurum, Boğaziçi, İstanbul, Bursa, Balkanlar, Sofya¹⁰, Efes, Danube, gülistan, harem, İstar tepeleri, Bağdat, Mağribi gibi yer ve mekân adları bulunmaktadır. Gördüğümüz kadarıyla bu sınıfa giren en önemli örnek Mangan'ın "Karaman Sürgünü" (The Karamanian Exile) şiirinde yer alan Karaman'dır:

Görüyorum seni rüyalarımda,
Karaman!
Yüzlerce tepeni, binlerce ırmağını,
Karaman, Ah Karaman! (1-4).

Burada Karaman ütopyik bir uzamış gibi, yani aslında var olmayan ancak özlemi çekilen, öykünülen bir uzam gibi verilir. Bu yer adlarının bağlamsal bir analizi yapıldığında, hemen hepsinin psikolojik ya da felsefi çağrışımlar taşıdığı görülmektedir. Bunlara ek olarak şairin "Bir Gazel" (A Ghazel) başlıklı tek bir şiirinde de Bursa (Brusa), Sofya (Sophia)¹¹, Efes (Ephesus), Bağdad (Bagdad), İstanbul (Stamboul) yer adları olarak geçmektedir.

4. Sonuç

Elbette ki Mangan'ın şiirlerinde adı geçen Orta Doğu coğrafyasına ait imge ve unsurlar burada bahsettiklerimizden ibaret değildir. O'Donoghue'nun (1897) da belirttiği üzere Mangan'ın şiirlerinde tamamen Orta Doğu coğrafyasına özgü çok çeşitli unsurlar vardır: Çubuk¹² (s. 117), Şiraz (s. 95), Han (s. 97), Köşk (s. 99),

¹⁰ Bir bina olarak Aya Sofya kastedilmektedir.

¹¹ Bir bina olarak Aya Sofya kastedilmektedir.

¹² Tütün ya da afyon içmeye yarayan alet anlamında.

Gulyabani (s. 117), Boğaziçi (s. 138), Türban (s. 173), Kızılbaş (s. 173), İbrahim Paşa (s. 175) gibi isimler yer almakta ve Sultan II. Murat'a yazılmış bir de şiiri bulunmaktadır (s. 95). Bütün bu zengin imge ve betimlemelerle, Mangan, şiirlerinde Osmanlı coğrafyasına ait estetik bir uzam yaratarak bu coğrafyayı otantik diyebileceğimiz bir özgünlükle betimlemiştir diyebiliriz. Bu süreçte elindeki malzemeye çağdaş Batılı şair ve yazarlardan farklı bir biçimde yaklaşarak Osmanlı coğrafyasını olumlu bir bağlamda şiirleştirmiştir. Ancak bu durum, daha önce de zikrettiğimiz bazı yazarların iddia ettiği gibi Mangan'ın "Karaman" ya da "Türkiye sevdalı" olmasından değil, kendi toplumu içinde yaşadığı siyasi ve toplumsal açmazlara bir çıkış yolu arayışında sığındığı bir coğrafyayı betimlemesi bağlamında ele alınmalıdır.

Bu çalışma diğer bir bilimsel gerçeğin daha altını çizmektedir. Kanımızca şairin eserlerine "Mangesque"¹³ tabirini yakıştıranlar da onun eserlerindeki özgünlüğün altını çizmektedir. Aslında Mangan'a bu tabirin yakıştırılmasındaki en temel gerekçenin onun Orta Doğu içerikli şiirlerindeki temalardan ve bu coğrafyayı betimlerken yarattığı estetik unsurlardan kaynaklanmış olduğunu da iddia edebiliriz ancak takip eden araştırmaların Mangan'ın bu özelliğini daha da belirgin bir şekilde ortaya koyacağına inanıyoruz. Bu savı açık bir şekilde destekleyebilmek için daha birçok çalışmaya gereksinim duyulmaktadır ne var ki Mangan'ın Orta Doğu ile ilgili şiirlerinin incelenmesinde İrlandalı, İngiliz ve Amerikalı¹⁴ bilim insanlarının biraz isteksiz davrandıklarını görmekteyiz. Elbette ki aynı eleştiri, yukarıda da değinildiği gibi, Türk bilim dünyası için de geçerliliğini korumaktadır.

Mangan'ın çeviri eserlerinin orijinalleriyle eşleştirilmesindeki zorluklar bu isteksizliğin nedenlerinden biri olabilir. Yine de şairin çeviri ya da kendi eserleri olarak yayımlattığı şiirlerinde yer alan Orta Doğu ve özellikle de Türk-Osmanlı coğrafyasına ait içeriğin anlaşılır ve doğruluğu teyit edilebilir tarihsel, sosyal ve estetik unsurlar içermesi incelemeye değerdir. "İrlanda edebiyat geleneği tarafından haksız bir şekilde dışlanmış" (MacCarthy 2000: 1) bir yazar olarak da addedilen James Clarence Mangan'ın, sonuç olarak, özellikle kendi coğrafyamızla ilgili olan kısımlarının ülkemiz edebiyat bilimcileri tarafından dikkatle incelenmesi gerekmektedir.

---

¹³ Mangesk nitelemesi hakkında daha ayrıntılı bilgi Sinead Sturgeon'un derlediği "Essays on James Clarence Mangan: The Man in the Cloak" (2014) başlıklı kitabına bakınız.

¹⁴ Son yıllarda Amerikan edebiyatının başat şair ve yazarlarından Edgar Allan Poe'nun Mangan'dan ciddi şekilde etkilendiği ve bu etkilenmenin ne derece olduğunun bir türlü tartışılmadığı hususu bazı çalışmalarda dile getirilmiştir.

Kaynaklar

- CHUTO J. (1996) *The collected works of James Clarence Mangan: Poems* (3 cilt), Portland, OR: Irish Academic Pres.
- FEGAN M. (2013) Every Irishman is an Arab: James Clarence Mangan's Eastern 'Translations', *Translation and Literature*, 22(2), 195-214.
- GUINEY L. I. (1897) *James Clarence Mangan: A Study*, Boston: Lamson, Wolfe, and Company.
- HİRD P. (29 Temmuz 1969) Why not a statue to Mangan in Turkey in Turkey?, *Irish Independent*.
- KARACA N. T. (2010) İrlandalı James Clarence Mangan (1 Mayıs 1803-20 Haziran 1849) ve Divan Edebiyatı (345-362). *Perspectives on Ottoman Studies* (Eds. Ekrem CAUSEVIC, Nenad MONACANIN ve Vjeran KURSAR), Berlin: Lit Verlag.
- KÜÇÜK Ş. K. (2006) James Joyce'un Araby ve Orhan Pamuk'un Kara Kitap Adlı Eserlerinde Kimlik Arayışı. *Bartın Üniversitesi, Uluslararası Edebiyat ve Toplum Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, 383-390.
- MACCARTHY A. (2000) *James Clarence Mangan, Edward Walsh and Nineteenth-century Irish literature in English*, Lewiston, NY: The Edwin Mellen Press.
- MENĞİ M. (1995) *Mesihî Divanı*, Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Kurumu.
- MORE T. (1899) *Utopia*, New York: Cassell & Company.
- O'DONOGHUE, J. C. (1897) *The life and writings of James Clarence Mangan*, Edinburgh: Patrick Geddes & Colleagues.
- ÖZMEN D. (Aralık 1998) İrlanda'nın "Ulusal Şairi" James Clarence Mangan'ın "Divan Şiiri"ne Katkısı. *Adam*, 50-63.
- SOYGÜR H. (1999) Sanat ve "Delilik", *Klinik Psikiyatri*, 2, 124-133.
- STURGEON S. (2014) *Essays on James Clarence Mangan: The Man in the Cloak*, New York: Palgrave Macmillan.
- SWIFT J. (1958) *Gulliver's Travels*, New York: Random House.
- TAVUKÇU O. K. (2007) Edebi Metinler Işığında Doğu Kültürlerinin Batıya Etkileri ve Batıda Türk İmgesi, *Turkish Studies*, 2(4), 750-762.

Arda Arıkan

Prof. Dr., Akdeniz Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümü öğretim üyesi, Konyaaltı/Antalya, Türkiye
E-posta: ardaari@gmail.com

Nurten Birlik

Doç.Dr., Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Yabancı Diller Eğitimi Bölümü öğretim üyesi, Çankaya/Ankara, Türkiye
E-posta: nbirlik@metu.edu.tr

Yazı bilgisi:

Alındığı tarih: 30 Ağustos 2017

Yayına kabul edildiğı tarih: 15 Eylül 2017

E-yayın tarihi: 15 Ocak 2018

Çıktı sayfa sayısı: 17

Kaynak sayısı: 15